

Gulyásné Csekő Katalin*

AZ ÚJ KEZESSÉGI JOG ELLENTMONDÁSAI ÉS VESZÉLYEI

Az új kezességi szabályozásban, az 5:392§ (1), valamint az 5:394§ (1) bekezdése fogalmazza meg a kezesség fő természetét, azaz járulékos jellegét, kimondva, hogy: „A kezességi szerződéssel a kezes kötelezettséget vállal a jogosulttal szemben, hogy ha a kötelezett nem teljesít, maga fog helyette teljesíteni. ...a kezes kötelezettsége ahhoz a kötelezettséghez igazodik, amelyért kezességet vállalt és kiterjed a kötelezett szerződészegésének jogkövetkezményeire és a kezesség elvállalása után esedékessé váló mellékkövetelésekre.”

A kezesség járulékos jellegének pontosabb definiálása ugyanakkor a következő kiegészítést igényelné: „Minden kezesség feltételez egy érvényesen fennálló főkötelezettséget.”

Az európai jogászcsoport által a személyi biztosítékokra kidolgozott ajánlások (továbbiakban PEL-PSC¹) jogi megoldásait végiggondolva, lényegesnek tűnik annak rögzítése is, hogy: „A kezességet nyújtó személy kötelezettségének érvényessége, feltételei, és terjedelme a kötelezettel szemben a jogosult felé fennálló kötelezettségeihez igazodik.”²

Amennyiben a főkötelezettség későbbi időpontban válik érvényessé, akkor az 5:392 § (2) bekezdése értelmében: „Kezesség jövőbeni, illetve feltételes kötelezettségért is vállalható.”

A jövőbeni kötelezettségek területén lényegesnek tűnik egy garanciális szabály beépítése is. Miután nem várható el a kezesektől, hogy a főadós gazdasági szerepét átvegyék, így biztosítani kell számukra a kezességből való szabadulás jogát, ha főadós vagyoni helyzetében lényeges rosszabbodás állna be, még a biztosított főkötelezettség érvényessé válása előtt. Különösen igaz ez, ha a főadós vagyona végrehajtást vezetnek, vagy a főadós ellen csőd illetve felszámolási eljárás indult.

Javaslatként az alábbi rendelkezés fogalmazható meg: „Ha a kezes jövőbeni kötelezettségért vállalt kezességet, úgy a jogosult egyidejű értesítése mellett szabadul a kezességből, ha a főadós vagyoni helyzetében lényeges rosszabbodás áll be, feltéve, hogy a főkötelezettség még nem vált esedékessé.”

A svájci kezességi jog szabályai közül azonban érdemes a magyar jogba átültetni azt a rendelkezést is, amely a tévedésből vállalat kezesség esetét szabályozza. Ennek értelmében: „Szabadul a kezességből az a személy, aki a kezesség elvállalásának időpontjában tévedésben volt, kivéve, ha a hibáról tudott vagy kellő gondosság mellett eljárva tudnia kellett volna.”

A fenti szabályozás egyrészt azt célozza, hogy a kezesek átérizzék a kezességgel együtt járó felelősséget, illetve az összes lényeges és szükséges információ beszerzésének fontosságát, ugyanakkor „menekülési” lehetőséget is biztosít a számukra, különösen a természetes személy kezesek esetében. A fenti jogi megoldást célszerű alkalmazni a lejárt kötelezettségeikért való kezességvállalás esetében is.

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Nemzetközi Gazdálkodás Intézet, Gazdaságdiplomácia intézeti tanészék, főiskolai adjunktus.

¹ Study Group for European Civil Code, Principles of European Law, Personal Security Contract.

² PEL-PSC 2:103 § (1).

GULYÁS NÉ CSEKŐ K.: AZ ÚJ KEZESSÉGI JOG ELLENTMONDÁSAI...

Az új kezességi szabályozás másik lényegi alapelve az 5:395§(3)³ bekezdésben nyert megfogalmazást: „*Kezesség a kötelezettnek a jogosulttal szemben fennálló valamennyi kötelezettségéért ... is vállalható.*”

A jogszabály magyarázó részében a jogalkotó a továbbiakban kijelenti, hogy a „*javaslat nem teszi magáévá a svájci jog azon szabályát, amely a kezességvállalás érvényességéhez azt is megkívánja, hogy a kezességvállaló nyilatkozat számszerűen határozza meg a kezességgel biztosítani kívánt követelés maximumát.*”⁴

Bár a jogszabály megengedő módot használ, azaz nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a felek eltérő megállapodással a kezességvállalást egy előre meghatározott összeghatárra korlátozzák, mégis a teljes körű kötelezettségvállalás talaján áll.

A jogalkotó álláspontja több szempontból is vitatható.

Egyrészt a természetes személyek által vállalt kezesség esetében, ezzel éppen ellentétes rendelkezést fogalmaz meg, amikor kijelenti, hogy „*ha a fogyasztó a kötelezettnek a jogosulttal szemben fennálló valamennyi kötelezettségéért...vállalt kezességet, a kezesség csak annyiban érvényes, amennyiben a kezességi szerződésben meghatározták azt a legmagasabb összeget, amelynek erejéig a kezes felel a jogosult tartozásaiért.*”⁵

Másrészt a nemzetközi kereskedelemben a bankok által elsődlegesen ún. good performance bondok⁶ formájában vállalt kezességek nemcsak összegszerűségükben, de kötelezettségvállalás időtartamában is előre pontosan meghatározottak.

Jogilag és szakmailag helyesebbnek tűnik, ha az új magyar jogszabály nem tenne különbséget a jogi személyek és a természetes személyek által vállalható kezesség alapvető lényegét illetően, illetve ha összhangban állna a nemzetközi gyakorlattal.

A fentiekre tekintettel megfontolást igényel a svájci kezességi jog megoldása⁷, mely szerint a „*kezes minden esetben kizárólag a kezességi okiratban megjelölt legmagasabb összeghatárig felel, ... kivéve, ha a felek eltérő módon állapodtak meg.*”

Az európai jogászok által a személyi biztosítékok feltételeire kidolgozott ajánlások⁸ (PEL-PSC) – miközben a kezességet egy maximális összeghatárra korlátozzák – megengedik, hogy a kezes kötelezettségvállalása kiterjedjen a foadósnak a hitelező felé fennálló mellékkötelezettségeire is, így különösen a szerződéses kamatokra, a kötbérre, az adós nem teljesítése esetén fizetendő kárra, megállapodott összegre vagy büntetésre valamint a fenti összegek érvényesítése miatt indított bírósági eljárás ésszerű költségeire.

Amennyiben az új magyar jogszabály ötvözné a svájci jog, illetve PEL-PSC rendelkezéseit, megnyugtató módon rendezné mind a kezes, mind a jogosult érdekeit. A fentiek alapján célszerűnek tűnik az 5:393§ szövegének kiegészítése az alábbiak szerint: *A kezes írásos nyilatkozatában meg kell határozni azt a főkötelezettséget és azt a legmagasabb összeghatárt, amelyre a kezesség kiterjed.*

A főkötelezettséggel összefüggő és a kezesség elvállalása után esedékessé váló mellékkötelezettségek megtérítésére, így különösen a kötbérre, késedelmi kamatokra, és károkra a kezesség csak akkor terjed ki, ha abban a felek kifejezetten megállapodtak.

Bár a bírósági költségek tekintetében hasonlóság mutatkozik az új magyar jogszabály és a svájci kezességi jog között, azaz a kezes csak akkor köteles ezen költségek megtérítésére, ha a hitelező teljesítésre felhívta, de a magyar jogszabályi tervezetből kimaradtak lényeges, nagy jelentőséggel bíró feltételek.

³ Polgári Törvénykönyv Ötödik Könyv 327. oldal.

⁴ Polgári Törvénykönyv Ötödik Könyv 329. oldal.

⁵ 5:403§ (4) bekezdés.

⁶ Jó teljesítési kezesség.

⁷ OR 499§(2) 1. pont.

⁸ Study Group for European Civil Code, Principles of European Law, Personal Security Contract 2:104§(1).

GULYÁSNÉ CSEKŐ K.: AZ ÚJ KEZESSÉGI JOG ELLENTMONDÁSAI...

Miközben a svájci jog „időben biztosított lehetőségekről” szól, addig az 5:394§ (1) bekezdése még azt az időt sem definiálja, amelyet a jogosult a kezestnek biztosítani köteles. Az alábbi javaslat kísérletet tesz egy, a felek érdekeit jobban védő helyzet kialakítására.

- „A kezes a kötelezett ellen folytatott per és végrehajtás kötelezettségeiért csak akkor felel”⁹, ha
- a keresetindítás előtt a jogosult teljesítésre kellő időben felszólította;
 - illetve, ha a perindítás előtt oly módon tájékoztatta, hogy a kezestnek megfelelő lehetősége volt a per elkerüléshez szükséges intézkedések foganatosítására.

Az új kezességi jog nem tartalmaz útmutatást arra az esetre sem, amikor a főadós kötelezettségét harmadik személy vállalja át. Különösen nagy jelentőségű kérdésről van szó, elsődlegesen az építőipari szerződéseket biztosító jó-teljesítési kezességek körében.

Feltétlenül szükségesnek tűnik, hogy a kezes számára legyen biztosítva a kezességből való szabadulás joga, ha olyan személy vállalná át a főadós kötelezettségét, akinek a teljesítőképességében nem bízunk, vagy akinek a magatartása a kezes érdekeivel ellentétes lehet. A fentieket átgondolva a következő jogszabályi kiegészítést érdemes a tervezetbe beépíteni:

„Ha a kötelezett tartozását harmadik személy vállalja át, a kezesség megszűnik, kivéve, ha a tartozásátvállaláshoz a kezes kifejezetten hozzájárult.”

Sajnálatos módon a kezes számára kifejezetten kedvezőtlennek kell megítélni az 5:395§ (4) bekezdésének b. pontjában foglaltakat, amely a sortartási kifogás megszűnését szabályozza. Nem lehet egyetérteni a jogalkotó álláspontjával, amely szerint bármely jogosult mindenféle igazolható erőfeszítés nélkül, készfizető kezességgé alakíthatja át az eredeti kezességi jogviszonyt, ha a „kötelezett lakóhelyének, tartózkodási helyének, telephelyének vagy székhelyének megváltozása következtében a követelés összegének a kötelezettől való behajtása lényegesen megnehezült.”

Vitatható a jogalkotó álláspontja és magyarázata akkor is, amikor a jogosult nem köteles igazolni, hogy sikertelenül kísérelte meg a tartozás behajtását a főadóstól.¹⁰

Elkerülhetetlenül szükségesnek tűnik, hogy a magyarázatban is idézett német jog (BGB 771§) azon rendelkezései bekerüljenek a magyar kezességi jogba, amelyek szerint „a kezest megilleti a sortartás kifogása mindaddig, amíg a hitelező nem igazolja, hogy sikertelenül próbálta meg a tartozást a főadós ellen indított végrehajtási eljárásban behajtani.”

Igazolási kötelezettséget kell megkövetelni a kezes jogainak védelme érdekében akkor is, ha a főadós lakóhelyének vagy székhelyének megváltozása miatt nem lehetséges föl, különös tekintettel az utóbbi időben meglehetősen megszigorodott cégbejegyzési eljárási szabályokra.

Az 5:394§ (4) c. pontja kifejezett és egyoldalú előnyben részesíti a hitelezőt, amikor kimondja, hogy ha „alappal feltételezni lehet, hogy a kötelezett vagyona vezetett végrehajtási eljárás útján a jogosult követelése nem elégíthető ki”, akkor a kezesség készfizető kezességgé változik.

Minden polgári jogviszony alapja a felek kiegyensúlyozott erőviszonya, és annak védelme. Ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy a kezesség „rendszerint egyoldalú és ingyenes kötelem”, törekedni kell arra, hogy a kezes ne kerülhessen hátrányos helyzetbe, olyan pozícióba, amelyben mozgásteret erősen korlátozott. Amennyiben a jogalkotó feltétlenül szükségesnek ítéli a készfizető kezesség tervezett „szabadságát”, úgy meg kell teremtenie a kezes jogtalan, vagy jogos, bár erőfőlényből származó igénybevétele elleni garanciákat, és a jogosult terhére igazolási kötelezettséget kell előírnia.

A jelenleg hatályos PTK. szerint, amennyiben a kezességet bank vállalja, az készfizető kezességnek minősül. Az új jogszabály-tervezet elhagyja ezt a kitétel, ami azzal a következménnyel járhat, hogy azok a jogosultak (elsősorban vállalatok), akik (amelyek) a kezesség relatív biztonság-

⁹ 5:394§(1) második mondat eredeti szöveg.

¹⁰ Polgári Törvénykönyv Ötödik Könyv 333. oldal.

GULYÁSNÉ CSEKŐ K.: AZ ÚJ KEZESSÉGI JOG ELLENTMONDÁSAI...

tartalma miatt vették igénybe a bank e speciális szolgáltatását, a jövőben nem lesznek érdekeltek. Mindez előrevetítheti e speciális, a nemzetközi és a hazai gyakorlatban gyakran alkalmazott banki termék ill. szolgáltatás elsovadását.

Problémák forrása lehet az 5:397§¹¹ rendelkezésének szűkszavúsága is. Természetes, de ennek ellenére mégis szabályozandó az a helyzet, ha a kezes teljesített. Ilyenkor teljesítéséről haladéktalanul értesítenie kell a kötelezettet. A következő szövegrész tűnik megfontolásra és a jogszabály kiegészítésére alkalmasnak: *„Ha a kezes teljesített, teljesítéséről köteles haladéktalanul értesíteni a kötelezettet. Amennyiben értesítési kötelezettségét elmulasztja, felel mindazon károkért és költségekért, amelyek az értesítésének elmaradásából származnak.”*

Ha a kezes teljesített, igyekszik minél hamarabb megtérítést kapni a kötelezettől. Ilyen helyzetekben kiemelkedő szerepe van az időnek, a gyors és jogilag kifogástalan ügyintézésnek. Sértheti a kezes érdekét, ha a jogosult késlelkedik, így a kezes érdekeit védő szabályok kialakítása nélkülözhetetlen.

A jogosult haladéktalanul köteles kiadni a kezesnek mindazokat az okiratokat és információkat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a kezes a kötelezettől megtérítést kapjon. Ha a jogosult megtagadja a biztosítékok, a zálogjogok, vagy a szükséges okiratok kiadását, illetve ha azokat rosszhiszeműen, vagy súlyos gondatlansággal elidegenítette, úgy a kezes szabadul és visszakövetelheti a már teljesített szolgáltatást, illetve követelheti a jogosult cselekményéből származó kárának megtérítését.

Nem található rendelkezés az új kezességi szabályokban arról az esetről sem, amikor a kezes nem teljes mértékben, csak részleges elégtí ki a kötelezett tartozását. Miután különösen gyakran fordul elő ilyen eset a természetes személyek hitelügyleteinél, így érdemes pontos iránymutatást adni, a kezes, illetve a jogosult kialakult jogviszonyára. A PEL-PSC 2:113.§-ában foglaltakat áttanulmányozva megfogalmazható a következő szabály: *„Ha a kezes teljesített, teljesítése erejéig megtérítését követelheti a kötelezettől, illetve teljesítésének erejéig a hitelező jogaiba lép.”*

A kezes, illetve a jogosult jogainak ütközését következő megoldással lehet feloldani: *„A kezes részteljesítése esetén, a jogosultnak a kötelezettel szemben fennmaradó részkövetelései elsőbbséget élveznek a teljesítő kezessel szemben.”*

Ha a hitelező olyan elhatározásra jut, hogy a kötelezett vagyona nézve teljes körű végrehajtást vezet, úgy a fentiek alapján tekintettel kell lennie a kezes érdekeire is. Jogszabályi szövegeként ez a garanciális szabály a következőképpen fogalmazható meg: *„A kötelezett vagyona nézve végrehajtás során a jogosult köteles úgy eljárni, hogy a teljesítő kezes érdekei ne sérüljenek. Amennyiben ezt elmulasztja, a kezes felé a kártérítés általános szabályai szerint felel.”*

Az 5:403§-ban foglaltak a fogyasztói kezesi szerződésekkel kapcsolatban fogalmaznak meg speciális szabályokat. Aggályosnak tűnik, hogy a jogszabály nem definiálja a fogyasztó fogalmát, csupán a magyarázatban találunk erre nézve iránymutatást. Célszerűbbnek tünne, ha a „fogyasztó” fogalmát, a jogszabályi „test” tartalmazná.

A paragrafus összes rendelkezése megfelelően szolgálja az ún. „tudás-aránytalanságban” lévő természetes személy kezesek védelmét. A magyarázat szerint¹² *„...abban az esetben is alkalmazhatóak a fogyasztói kezességi szerződések szabályai, ha egy cég vesz fel bankhitelt és a hitel visszafizetéséért egy önálló foglalkozása és üzleti tevékenységi körén kívül eljáró természetesen személy vállal kezességet.”*

Ugyanakkor a 7. bekezdésben foglaltak ennek ellentmondó szabályt tartalmaznak, amikor ki mondják, hogy *„a fogyasztói szerződés szabályait nem kell alkalmazni, ha a kezes jogi személy kötelezett vezető tisztségviselője vagy többségi befolyással rendelkező tagja.”*

Ilyen esetben a jelenlegi szabályok értelmében, ha a vezető tisztségviselő saját társaságának kötelezettségéért, mint magánszemély vállal a teljes magánvagyonával felelősséget, akkor a kezes-

¹¹ „Ha a kezes a jogosult követelését kielégíti, a követelés az azt biztosító jogokkal együtt reá száll.”

¹² Polgári Törvénykönyv Ötödik Könyv 343. oldal.

GULYÁSNÉ CSEKŐ K.: AZ ÚJ KEZESSÉGI JOG ELLENTMONDÁSAI...

ség – a jelen tervezett szerinti – főszabályát, azaz a „teljeskörűséget” kell alkalmazni, és a jogosult javára fennálló összes követelést kell a kezestől megtérítenie, szemben a „fogyasztói kezesi szerződésekkel”, ahol az összegbeni korlátozottság főszabálya érvényesül.

Ahogy a jelen dolgozat első részében is megemlítésre került, nem tűnik szerencsésnek ez a fajta különbségtétel, amely különösen diszkriminatív a kis és közepes magánvállalkozások esetében, még akkor is, ha joggal feltételezhető, hogy a vezető tisztségviselők a társaságuk vagyoni helyzetével tisztában vannak.

Nem került ugyanakkor megfogalmazásra az a szabály, hogy amennyiben a fogyasztói szerződések nem fogalmazzak meg különös szabályokat, akkor a kezesség általános szabályai érvényesülnek.

Különösen a fogyasztói kezességi szerződések esetében igényel megfontolást a svájci kezességi jog azon rendelkezésének átültetése, mely szerint a kezességvállaláshoz szükséges a házastárs hozzájárulása. A fentiek értelmében javaslatként fogalmazódik meg a következő jogszabályi szövegrész: „*Minden fogyasztói kezesi szerződés érvényességének előfeltétele a házastárs, illetve az élettárs beleegyező nyilatkozata. Amennyiben vezető tisztségviselő vagy többségi befolyással rendelkező tag vállal jogi személy kötelezettségéért kezességet, a házastárs, illetve az élettárs beleegyezése, a kezességi szerződés érvényes létrejöttéhez kötelező.*”

A fentiekben javasolt szövegrész nagy valószínűséggel heves viták forrása lehet, ugyanakkor be kell látni, hogy amennyiben a kezes a házastársa vagyont, illetve a háztartásában lévő kiskorú gyermekek élet- és létbiztonságát befolyásoló döntést hoz, nem zárhatóak ki az érintett személyek abból a folyamatból, amelyben a kötelezettségvállalás megszületik.

Összefoglalva megállapítható, hogy az új PTK kezességi szabályai nemcsak gazdag jogtörténeti ismereteken, de a jelenleg hatályos európai jogi megoldások szakmailag kiértékelt feldolgozásán alapulnak. Előremutató jellegüket azonban kedvezőtlenül befolyásolja a jogosult jogainak túlzott mértékű előnyben részesítése, ami felborítani látszik a felek között erőegyensúlyt. Jelen dolgozat célja, hogy ezen kibillent egyensúly helyreállítása céljából módosító javaslatokat formáljon meg.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az új Polgári Törvénykönyv tervezete a személyi biztosítékok körében a kezesség szabályait is átdolgozta. Jelen értekezés célja, hogy rámutasson azokra az ellentmondásokra, amelyek a megreformált rendelkezésekben feszülnek, különösen a jogosult és a kezes között fennálló kiegyensúlyozatlan erőviszonyokra és külföldi, elsődlegesen svájci jog alapján, módosító javaslatokat fogalmazzon meg.

A kezesség, mint személyi biztosíték kiemelkedően fontos szerepet játszik mind a természetes személyek hitel és lízingügyleteinél, mind a jogi személyek nemzetközi kereskedelmi kapcsolataiban és finanszírozásában. A jelenleg vitára bocsátott törvényi szöveg gyengesége abban érhető tetten, hogy a kezes érdekének védelme háttérbe szorul, miközben a hitelezői érdekek erőfölénye egyértelműen megmutatkozik. Az új jogszabály-tervezet szövege ugyanakkor gazdag jogi irodalomanyagra támaszkodik, és kifejezetten igényes, szakmailag kiválóan megalapozott magyarázattal egészül ki.

FORRÁSOK

Polgári Törvénykönyv, Ötödik Könyv, Kötelmi Jog, normaszöveg és indoklás, 2006. december 31. <http://im.gov.hu/jogszabalyok>, tervezetek.